

Asia: VN/25733/2021-OKM-334

Lausuntopyyntö valtioneuvoston selontekoluonnokseksi - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

Tavoite 1 - Suomi kehittyy demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Helsingin yliopisto pitää tavoitetta 1 digikompassin arvopohjaisena ydinkohtana ja tukee sen päämääriä. Avaintulosten toteutuminen edellyttää tutkimusyliopistojen roolin selkeämpää tunnistamista sivistyksen, kriittisen ajattelun ja demokraattisen yhteiskunnan tietopohjan vahvistajina ja rakentajana.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Helsingin yliopisto pitää avaintulosta 2 erityisen tärkeänä ja yliopiston perustehtävää suoraan koskevana. Avaintulos edellyttävät pitkäjänteisiä rakenteita, tutkimusinfrastruktuureja ja korkeakoulutuksen autonomiaa.

Digitaalisen sivistyksen, tutkimusaineistojen hyödyntämisen ja vastuullisen digitaalisen ympäristön kehittämisen seurannassa on huomioitava laadulliset ja pitkän aikavälin vaikutukset, ei vain lyhyen aikavälin määrälliset mittarit. Sivistystä ei synny pelkästä datan määrästä, vaan siitä, että aineistoja käytetään tieteellisesti perustellulla ja yhteiskunnallisesti vastuullisella tavalla.

Avaintuloksissa korostuu jatkuva oppiminen ja joustavasti päivitettävä osaaminen. On tärkeää vahvistaa myös digitaalisuuden taitojen perusteiden ymmärtämistä yleissivistävässä, ammatillisessa ja kolmannen asteen koulutuksessa mm. tietotekniikan sisällyttämistä oppiaineeksi peruskoulun yläluokille ja tuntijakoja olisi hyvä pohtia samoin tarvetta asettaa jotakin tieto- ja osaamisvaatimustasoja ennen kuin tekoälyä aletaan käyttää eri luokka-asteilla.

Generatiivisen tekoälyn kehittyessä geneeristen taitojen ohella myös tiedonalojen perusteiden syvälinen ymmärtäminen osoittautunee keskeiseksi tulevaisuuden taidoksi. Siten erityisesti koulutuksessa tarvitaan myös syvällistä tiedonalojen ymmärrystä.

Kyky ymmärtää omaa digitaalista jalanjälkeä, tulkita algoritmien, tekoälyn ja datan vaikutuksia arkeen sekä toimia muuttuvassa mediaympäristössä kriittisesti ja vastuullisesti on erinomainen tavoite. Kriittisyyden ja vastuullisuuden lisäksi tarvitaan myös luovuutta eli kykyä uudistaa ja kehittää ratkaisuja.

Kulttuuriperinnön ja tutkimuksen tietovarantojen osalta kaikki tutkimustieto ei ole digitaalista eikä tulle koskaan olemaanakaan. Kun tietovarantoja halutaan laajaan käyttöön, pitää turvata myös pitkäaikaiskäyttö ja huomioida pitkän aikasyklin vaateet. Sääntely ja käytäntö eivät vielä tue avaintulosta 2.

Tutkimusdatan laadun, kontekstin ja luotettavuuden merkitys korostuu, kun hyödyntäminen mahdollistuu digitaalisin välinein yhä laajemmin. Tutkimusaineistojen hyödyntäminen tekoälykehityksessä, edellyttää selkeitä vastuita, eettistä ja tieteellistä harkintaa ja tutkimusorganisaatioiden päätösvaltaa omiin aineistoihinsa.

Turvallisen ja vastuullisen digitaalisen ympäristön luomisessa tutkimusyliopistoilla on keskeinen rooli digitaaliseen ympäristöön liittyvien riskien tutkimuksessa (mm. polarisaatio, disinformaatio, algoritmien ohjaus) ja eettisten, oikeudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnissa. Avaintuloksessa olisi hyvä tunnistaa korkeakoulut myös perustehtävänsä mukaisesti vastuullisen digitaalisen kehityksen kriittisinä arvioijina - ei vain ratkaisujen kehittäjinä ja osaamisen tuottajina

Tavoite 2 - Yhteiskunnan toimijoiden kyky omaksua ja soveltaa uusia ja kehittyviä teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Teknologioiden omaksumisen ja soveltamisen tulee nojata tutkimukseen, koulutuksen laatuun ja pitkäjänteiseen osaamispohjaan. Monipuoliseen ja korkeatasoiseen tutkimuksen perustuva opetus on innovaatioiden edellytys. Avaintulosten toimeenpanossa ja seurannassa on tunnistettava tutkimusyliopistojen rooli uusien teknologioiden kriittisinä arvioijina, osaamisen syventäjinä ja kestävän uudistumiskyvyn rakentajina.

Tavoitteiden toimeenpanoa ei tule ohjata ensisijaisesti nopeiden käyttöönottojen tai määrällisten innovaatioindikaattorien avulla, vaan sen tulee perustua laajempaan näkemykseen yhteiskunnan kyvystä uudistua tieteellisesti perustellulla, vastuullisella ja kestäväällä tavalla.

Tavoite ja avaintulokset ovat erittäin kunnianhimoiset, eivätkä ne ole realistisia ilman merkittäviä lisäpanostuksia koulutusjärjestelmään.

Suomalaisen julkisen hallinnon henkilöstön digitaalisuuden osaaminen rakennetaan pitkäjänteisesti yleissivistävässä koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa. Digikompassissa tulisi vahvemmin korostaa pitkäjänteistä digitaalisuuden osaamista. Täydennyskoulutus on vain yksi osa koulutuskokonaisuutta.

Tavoite 3 - Suomi on edelläkävijä digiosaamisessa ja teknologia-alan kehityksessä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Kompassissa olisi tärkeää selkeämmin tunnistaa, että digitalisaatiokehitys erityisesti tekoäly tulee tuomaan ison muutoksen perinteisiin opetus- ja oppimistapoihin ja uusia innovaatioita syntyy myös opetuksessa ja oppimisessa. Mm. asiat, jotka aiemmin eivät ole olleet mahdollisia toteuttaa luokahuoneessa, ovatkin nyt tekoälyn käyttöönoton myötä mahdollisia (esim. helposti skaalattavat

interaktiiviset simulaatiot tai yksilölliset oppimispolut) Tämä kehitys luo mahdollisuuksia myös digitalisaatiokehityksen osaamistarpeisiin vastaamiseen. Samanaikaisesti kun koulutuksella tuetaan digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämistä yhteiskunnassa opetus ja oppiminen ovat myös itsessään digitalisaatiokehityksen kohteena.

Digitaalisen osaamisen kehittäminen edellyttää myös tiivistä yhteyttä tutkimuksen, opetuksen ja jatkokoulutuksen välillä.

Suomen veto- ja pitovoima on merkittävästi heikompi kuin julkisesta keskustelusta syntyvä vaikutelma nyt antaa ymmärtää. Avaintulos 2 on erittäin optimistinen ja vaatii merkittäviä toimenpiteitä muuttuakseen realistisemmaksi

Tavoite 1 - Datan saatavuus ja laatu sekä datanhallinnan infrastruktuuri tukevat yritysten arvonluontia ja ratkaisujen skaalautuvuutta.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Avaintuloksessa 2 mainitaan 5 sähköistä todistusta, mutta niihin ei oteta mitään konkreettista kantaa. Vaikka tulos sinänsä on hyvä ja mitattava, tulisi siinä mainita vähintäänkin esimerkinomaisesti erilaisia todistuksia, joita digitaalisen identiteetin lompakossa voisi olla.

Laadukkaan tutkimusdatan avaamisen laajentaminen esim. yritysten käyttöön ja data-avaruuksiin edellyttää aineistojen keräämisen menettelytapojen kehittämistä ja huolellista tarkastelua tekijänoikeuden, tietosuojan sekä tutkimusetiikan kannalta. Jos tutkittavia on ensin informoitu, että aineistoja ei luovuteta yliopiston ulkopuolelle eikä niitä käytetä kaupalliseen tutkimukseen ja kuitenkin päädytään tekemään toisin, kansalaisten luottamus yhteiskuntaan ja sen palveluihin kärsii.

Tavoite 2 - Tietoliikenneyhteydet ovat kattavat, turvalliset ja kestävät.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Tutkimusyliopiston näkökulmasta infrastruktuurit eivät ole vain teknisiä ratkaisuja, vaan tieteellisen toiminnan perusedellytyksiä. Infrastruktuurien kehittämistä ja seuranta ei tule irrottaa tutkimuksen tarpeista. Avaintulosten toteutumisessa on olennaista tunnistaa korkeakoulujen rooli sekä infrastruktuurien käyttäjinä että kehittämisen pitkäjänteisinä kumppaneina.

Avaintuloksissa tulisi korostaa datan laadun, eheyden ja kontekstin merkitystä, ei vain saatavuutta tai määrää.

Tietoverkot Suomessa ovat kaupallisten operaattorien käsissä. Avaintuloksen 1 määritelmät ovat hyödyttömiä, ellei niistä tehdä operaattoreille velvoittavia. Vuonna 2030 6G-verkot ovat jo kaupallisessa käytössä, eikä niihin liittyvää tutkimusta enää tarvita nykyisessä määrässä.

Erityisesti kyberturvan osalta tulevaisuusnäkymä on erittäin huolestuttava ja alue vaatii merkittäviä lisäpanostuksia nopeasti ja kansallisesti. Digitalisaatioon liittyvissä turvallisuuskysymyksissä maailmanpoliittisen kehityksen myötä korostuu hyvin voimakkaasti kansallinen näkökulma. Tämä on tärkeää huomioida myös kansallisen osaamisen kehittämisen ja tuottamisen näkökulmasta korkeakouluissa varmistamalla alan professuurit ja opetushenkilöstö. Monissa keskeisissä turvallisuusalan tehtävissä kansalaisuudella on merkittävä rooli. Vastaava pätee myös tietoverkko-osajiin hieman pienemmässä määrin.

Tavoite 3 - Palvelin- ja laskentainfrastruktuurit ovat energiatehokkaita ja vastaavat julkisten palveluiden, yritysten ja tutkimuksen tarpeita.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Suurteholaskenta, kvanttilaskenta ja datanhallinnan ratkaisut ovat välttämättömiä tutkimusyliopistoille. Näiden kehittäminen edellyttää pitkäaikaisia investointeja ja tutkimuslähtöistä ohjausta. Digitaalinen turvallisuus on myös olennainen osa tutkimuksen, opetuksen ja infrastruktuurien toimintavarmuutta

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Tutkimusyliopiston näkökulmasta edelläkävijyys ei perustu pelkästään nopeaan teknologian soveltamiseen pikaisin hyöty- ja tulosodotuksin, vaan ennen kaikkea korkeatasoiseen perustutkimukseen, monitieteisyyteen ja kykyyn kehittää uusia tieteenaloja ja lähestymistapoja. Edelläkävijyys syntyy siis tieteellisestä laadusta ja autonomiasta. Avaintulosten toimeenpanossa on keskeistä tunnistaa tutkimuksen ja koulutuksen pitkäjänteinen luonne sekä kansainvälisen kilpailun realiteetit.

Kansainvälisesti kilpailukykyinen tutkimusympäristö edellyttää ennakoitavaa rahoitusta, laadukkaita infrastruktuureja ja houkuttelevia urapolkuja tutkijoille ja opettajille.

Kvanttilaskenta on hyvin epävarma toteutumisensa suhteen, eikä siitä todennäköisesti synny merkittävää konkreettista toimintaa vuoteen 2030 mennessä.

Ei ole olemassa korkean lisäarvon datakeskuksia vaan ne ovat perusinfrastruktuuria. Datatalouden kehittyminen ei vaadi datakeskuksia Suomeen, koska kaikki oleelliset palvelut on saatavilla netin yli. Datakeskusten työllisyysvaikutukset ovat vain vähäisiä ja keskittyvät lähinnä alhaisen osaamistason työtehtäviin. Avaintulos 3 tulisi muotoilla muotoon "Suomessa on vahva datatalouden ekosysteemi ja kilpailukyky." Tämä on oleellinen tavoite, mutta sen toteuttamista ei tule sitoa yksittäisiin teknisiin ratkaisuihin.

On tärkeää, että Suomessa on riittävä laskentainfrastruktuuri, mutta tämä ei edellytä merkittävää ja varsinkaan hallitsematonta datakeskusten määrän lisäystä. Datakeskuksilla ei ole todistettuja merkittäviä talousvaikutuksia (tutkimukset osoittavat itse asiassa päinvastaista) ja niiden sähköntarve aiheuttaa merkittäviä riskejä kuluttajien sähkön saannissa ja hinnassa. Vähintäänkin kaikki datakeskusoperaattorit tulisi velvoittaa osallistumaan merkittävällä konkreettisella investoinnilla sekä sähköntuotantoon, että kantaverkon kapasiteetin parantamiseen pitkän aikavälin yli. On oleellista varmistaa riittävä kapasiteetti, mutta sen ei tarvitse välttämättä sijaita kokonaan Suomessa.

Tavoite 1 - Digitalisaatio ja dataperustainen arvonluonti etenee yrityksissä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Yritysten tuottavuus ja kilpailukyky paranee uusien teknologioiden onnistuneen käyttöönoton myötä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Historiallisesti tutkittuna, Suomi ei ole ollut erityisen houkutteleva paikka isoille ukomaalaisille teknologiayrityksille ja Avaintulos 1 on varsin epärealistinen.

Avaintulos 2 edellyttää merkittävää ajattelumallin muutosta suomalaisessa yrityskentässä, koska suurimmalla osalla suomalaisista yrityksistä ei ole sujuvan yhteistyön edellyttämiä yhteyksiä ja kontaktipintaa tutkimustoimintaan.

Tavoite 1 - Digitaaliset julkiset palvelut toimivat yhteentoimivina palvelukokonaisuuksina mahdollistaen sujuvan asioinnin ja korkean tuottavuuden.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Julkinen hallinto hallitsee yhteiskunnan keskeisten toimintojen datan, teknologian ja infrastruktuurit turvallisesti, luotettavasti ja kustannustehokkaasti varmistaen yhteiskunnan toimivuuden kaikissa tilanteissa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Julkinen hallinto toimii tuottavasti tekoälyä sekä uusia digiteknologioita hyödyntäen.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö

Ovatko siinä esitetyt digitalissaation johtamisen ja yhteistyön periaatteet perusteltuja osia osana Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Poikkihallinnollinen toiminta elämäntilanteista ja kansalaisten tarpeista lähtevien asiakaspolkujen ja palveluiden synnyttämiseksi yli organisaatorakenteiden vaatii enemmän kuin yhteistyötä julkisilta ja kaupallisilta organisaatioilta. Tarvitaan yhteisiä asiakas / kansalaislähtöisiä kansallisia palveluvisiota, eri organisaatioiden toimijoiden yhteistoimintaa palvelutuotannossa fasilitoivia toimijoita palvelutuotannon arjen tasolla, yhteistä asiakasymmärrystietoa ja sen yhteistä tulkintaa sekä yhteisiä palvelukehityssuunnitelmia.

Digikompassin tavoitteiden ja avaintulosten kokonaisuus

Puuttuuko digikompassin tavoitteista ja avaintuloksista yleisesti jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Kompassiin tunnistetut muutokset toimintaympäristössä painottuvat ulkoisiin, globaaleihin tekijöihin suhteessa niiden vaikutukseen Suomen kontekstissa. Tekoälyn vaikutukset ja niiden ennakointi on jäänyt sen sijaan liian vähäiselle huomiolle ja kaipaisi syventämistä.

Tuloksellisuuden seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

Mitä mittareita tunnistatte tavoitteiden ja avaintulosten etenemisen mittaamiseen?

-

Miten digikompassin vaikuttavuutta tulisi Suomen tasolla mitata?

-

Toimintaympäristön kuvaus

Geopoliittinen ja taloudellinen toimintaympäristö

-

Turvallisuus ja resilienssi

-

Kriittiset teknologiat ja innovaatiot

-

Hyvinvointi ja yhteiskunnalliset muutokset

-

Digitalisaation ja datatalouden sääntely

-

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Uudet teemat

Tekoäly

-

Turvallisuus

-

Hyvinvointi

-

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Digikompassin kokonaisuus

Miten arvioisit digikompassia kokonaisuutena?

-

Muut kommentit

Mikäli kommentti ei sovellu lomakkeen muihin asiakohtiin, voit jättää sen tähän.

Digitaalisen kompassin päivityksessä korostetaan mm. sivistyksen, kriittisyyden ja esimerkiksi tekoälylukutaidon merkitystä erityisesti yhteiskunnallisen luottamuksen kontekstissa. Kompassin kokonaisuudesta saa kuitenkin käsityksen, että digitaalisuus, mukaan lukien tekoälyjen käyttö ja näiden edistäminen on lähtökohtainen ja itsetarkoituksellinen tavoite, joiden avulla syntyy innovaatioita ja talouskasvua.

Digikompassi on kirjoitettu tavalla, joka antaa ymmärtää digitalisaation olevan itseisarvo ja lähtökohta ja yhteiskunnan eri osa-alueiden tehtävä on toteuttaa digitalisaatiota mahdollisimman optimaalisella tavalla. Tavoitteeksi on asetettu mm. ”Yhteiskunnan toimijoiden kyky omaksua ja soveltaa uusia ja kehittyviä teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva” sen sijaan, että asiaa katsottaisiin laajemmasta perspektiivistä esimerkiksi näin: ”Digitaalista teknologiaa ja tekoälyä kehitetään lähtökohtana yhteiskunnalliset, yhteisölliset ja yksilöiden tarpeet niin, että esimerkiksi käytettävissä oleva viestintäteknologia tukee samanaikaisesti yhteiskunnallista vakautta ja ilmaisunvapautta sekä digitaalisia palveluja tarjotaan lähtökohtana tarkoituksenmukaisuus ja käyttäjän tarpeet.”

Huolestuttavaa on, että vaikka digikompassissa painotetaan erityisesti turvallisuutta, digitaalista valvontaa ja viranomaisvallan mahdollista väärinkäyttöä ei mainita juuri lainkaan. Kun tavoitteena on mm. lainsäädännön muuttaminen mahdollistaen eri viranomaisten datavarantojen ja infrastruktuurien yhdistäminen tiedon liikkumisen mahdollistamiseksi yli organisaatio- ja maanrajojen, mahdollisten tietomurtojen tai -vuotojen edellyttämä varautuminen vaatisi enemmän

huomiota. Turvallisuutta koskevia näkökohtia tarkastellaan myös irrallaan hyvinvoinnista. Turvallisuus ei ole itseisarvo, vaan hyvinvointia tukeva ja sen mahdollistava arvo

Digitaalisuuden ja tekoälyjen käytön kasvun yhteys ilmastonmuutokseen, luontokatoon, saastumiseen ja jäteongelman kasvattamiseen on kompassissa häivytetty taka-alalle mm. keskeisissä toimintaympäristön muutoksissa ei mainita ilmastonmuutosta.

Näkökulma digitaalisuuden itsensä vaikutuksesta yhteiskunnalliseen luottamukseen, sosiaalisuuden perusteiden murroksiin ja yhteisöllisyyden hajoamiseen puuttuu kompassista. Tällaisten ajattelu- ja toimintatapoja voimakkaasti muokkaavien muutosten ymmärtäminen ja niihin varautuminen ei ole mahdollisia ilman humanististen ja yhteiskuntatieteiden panosta.

Tekoälyä käsitellessä ei tehdä eroa generatiivisten, ennakoivien tai luokittelevien tekoälyjen välillä. Tekoälyagenttien käyttöä esimerkiksi tulevaisuuden julkisissa palveluissa visioidessa ei tuoda riittävästi esiin niiden mahdollisia riskejä ja niihin varautumista. Mahdollisuutta kieltäytyä datan keruusta ja/tai digitaalisuuteen osallistumisesta ei myöskään käsitellä. Kysymystä siitä, onko mahdollisesti olemassa elämäntilanteita, joita ei voi tai tulisi edes yrittää digitalisoida ei käsitellä.

Vaikka kriittisyys ja sivistys nostetaan digikompassissa esille, se, mitä näillä ymmärretään, jää hyvin ohueksi. Jää epäselväksi, miten kriittisyydestä ja sivistyksestä käytännössä pidetään kiinni digitalisaation edistämässä.

Osaamisen teeman roolia kompassissa olisi hyvä vahvistaa edelleen, sillä se on luonteeltaan läpileikkaava ja kytkeytyy useisiin keskeisiin kokonaisuuksiin, kuten poikkihallinnolliseen johtamiseen, kriittiseen tekoälylukutaitoon, yhteistyöhön sekä hyvinvointiin.

Kaikkiaan digikompassissa on runsaasti väitteitä, joita olemassa oleva tutkimus ei tue. Yksi esimerkki on käsitys siitä, että digitalisaatio automaattisesti lisää tuottavuutta, toinen on se, että digitalisaatio on keskeinen kasvun ajuri ja että digitalisaation avulla voidaan lisätä julkisen sektorin tuottavuutta.

Kettunen Kati
Helsingin yliopisto